5-a Jaro. N-o 220 APERAS SEMAJNE 20. Decembro 1920

ESPERANTO JE LA SERVO DE L' TUTMONDA PROLETARO

SENNACIULO

OFICIALA ORGANO DE SENNACIECA ASOCIO TUTMONDA

REDAKTEJO: 14, avenue de Corbéra, Paris-12e
Gvidanto: E. Lanti

SIDEJO de Plenum-Komitato de SAT
23, rue Boyer, Paris-20e

ADMINISTREJO: Colmstr. 1, Leipzig O 27
Administranto: R. Lerchner

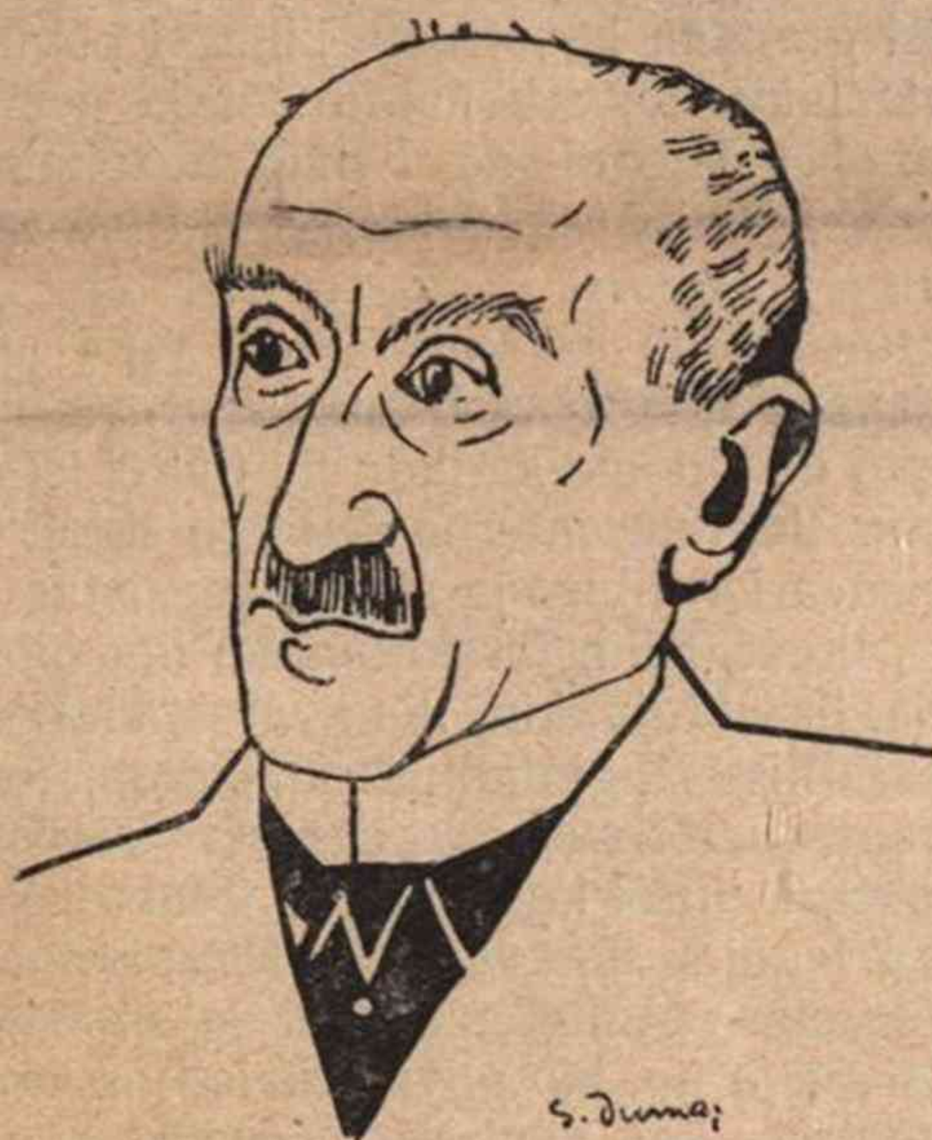
Henriko Bergson[1], Filozofo de l' Entreprenisto

Preskaŭ depost siaj unuaj verkoj, Bergson estis konsiderata kiel la plej granda filozofo de sia epoko; la Nobel-premio, kiu estas aljuĝita al li kaj kiu, unuafoje, mi kredas, estas donata al filozofo, konfirmas tiun ĉi juĝon. Tute prave. Bergson estas, kaj devas esti, por la reganta klaso, granda filozofo, ĉar lia filozofio estas la esprimo mem de l' plej superrega tipo de la nuntempe reganta klaso, ĝi estas la filozofio de l' entreprenisto, reganta kategorio de l' burĝaro.

Je entreprenisto mi komprenas precipe tiun ĉi kategorion el homoj, kiuj estas duon-industriistoj kaj duon-bankistoj — ne entute industriistoj, ĉar se ili havas konojn pri ĉiuj industrioj, ili funde konas neniun, — ne entute bankieroj, ĉar ili ne kontentiĝas pruntedoni monon, sed aplikas ĝin mem, rekte, en entreprenoj, kiujn ili fakte estras per sia persono.

La ĉefa punkto de l' bergsona filozofio estas, efektive, ke tio, kio estas esenca al la homo, tio, kio estas la kialo de ĉiu homa progreso, estas lia intuicia kapablo. La intuicio ne estas la intelekto, kiu kontentiĝas kompreni, sed ne scius per si mem agigi; ĝi ne estas instinkto, kiu igas agi, sed agi sen kompreno: ĝi estas kunmetaĵo el intelekto kaj instinkto. Bazante sur tio, kion oni scias, sen ke dume tio, kion oni scias, povas permesi difini kun certeco, laŭ kiu senco oni devas agi, oni troviĝas aganta en la bona direkto laŭ speco de interna forto. Instinkto direktata de la intelekto, tia estas la intuicio.

Nu, kia estas la ĉefa kvalito de l' entreprenisto, se ĝi ne estas precipe la intuicia kapablo? Per la intuicio la entreprenisto agas; per intuicio li decidos envojiĝi tiun entreprenon, kaj rifuzi iun alian. Vere, tio ne okazas pro scienco: li ne estas "specialisto", li tute ne konas, ne nur en la detaloj, sed eĉ ofte en ĝiaj ĝeneralaj principoj, la industrion, pri kiu li decidas interesiĝi . . .

Tamen, estus erare aserti, ke la entreprenisto agas senpripense, ke li lasas irigi sin de l' "inspiro", kiel la ludisto aŭ la vulgara spekulisto; pro siaj ĝeneralaj konoj, ĉar li konas la industriajn tendencojn, la situacion de l' merkato, ĉar li konas ankaŭ la homojn, li sentas, ke li devas marŝi aŭ ne marŝi en tiun aŭ alian direkton. La instinkto portas lin, sed instinkto direktata de tio, kion scias lia intelekto: tio estas la intuicio.

Oni povas starigi kiel ĝeneralan regulon, ke ajna kapitalista entrepreno prosperas aŭ malprosperas, laŭmezure kiel ĝia ĉefa gvidanto estas dotita aŭ ne je intuicio. Kaj kiel, en kapitalista socio, la industria disvolviĝo dependas ekskluzive de kapitalistaj gvidantoj, rezultas el tio, ke, en kapitalista socio, la intuicio troviĝas ĉe la bazo de l' progreso: sen intuicio, nenia progreso. Ĉar la filozofio, tute kiel la religio, moralo aŭ arto, nur interpretas sian epokon, la "granda filozofo" moderna nur povas meti la intuicion ĉe la bazon de l' progreso. Bergson metas la intuicion al supro de l'ŝtuparo de la virtoj, ĉar ĝi estas la virto de tiuj, kiuj nuntempe estas sur la plej alta ŝtupo de l' socia ŝtuparo; kaj li faras el ĝi la motoron de l' progreso, ĉar efektive, en kapitalista reĝimo, dum la kapitalisto estras la produktadon, la progreso de l' produktado dependas de la intuicio de l' kapitalisto.

Tia estas la ĉefa punkto de l' bergsona filozofio; ekzistas aliaj, kiuj formas ĝian sekvantaron; kiel ĉi tiu, ili devenas de kondiĉoj, en kiuj praktikiĝas la aktiveco de l' entreprenisto.

Se la intuicio kondukas la entrepreniston, ni memoru, ke fakte, la intuicio diference je l' intelekto kaj instinkto, ne estas neerarema. La kapitalisto, kiu envojiĝas entreprenon, kiom ajn intuicidotita li estu, riskas ion: la entrepreno povas malsukcesi, kaj li — grave malgajni. Pro tio Bergson estas apologisto de l' risko. Samkiel la intuicio, la risko estas por Bergson la granda faktoro de l' progreso; ju pli oni scias riski, des pli oni estas "evoluinta".

Aliparte, la entreprenisto envojiĝas entreprenojn, sed sur kiun materian bazon estas starigitaj tiuj ĉi entreprenoj? Rekte aŭ nerekte, ili havas kiel bazon industrion, do teknikon. Sen industrio, neniaj entreprenoj; sen teknika disvolviĝo, nenia okazo envojiĝi entreprenojn, nenia eblo ekspluati novajn tavolojn da proletoj. Sekvas, ke Bergson prikantas la gloron de l' tekniko. Kio karakterizas la homon, li diras, kio estas lia distinga kvalito, tio estas la tekniko, lia kapablo krei ilojn. Pri tiu ĉi temo li skribis paĝojn, cetere tre

[1] France: Henri Bergson.

belajn, kiujn certe Marks estus povinta subskribi.

* * *

Intuicio, risko, tekniko, jen do la superregaj valoroj por la granda filozofo de l' burĝaro dudek-jarcenta, kaj tio, ĉar ili, fakte, estas la superregaj valoroj en la entreprenoj. Sed ne nur en la entreprenoj — tion Bergson ne vidis kaj ne povis vidi — tiuj ĉi faktoroj ludas grandan rolon, ankaŭ en la Revolucio.

Ne nur la entreprenisto agas per intuicio; la revoluciulo ne agas aliel. La revoluciulo ne agas senpripense: lia kono pri la malamikaj fortoj, lia kompreno pri la laborista movado, estas al li necesegaj por difini, kiel li devas agi; sed tio ne sufiĉas al li: kiom granda estas lia scio, ĝi ne povas permesi al li decidi en certa maniero, ĉu, en donita momento, li devas iri antaŭen aŭ voki por reiro, instigi al striko aŭ provi ribelon; li bezonas alian aferon, li bezonas la intuicion. La intuicio estis la supera kvalito de Lenin. Certe konis Lenin tre bone, kaj pesis tre precize, en tiu monato oktobro 1917, la respektivajn fortojn de l' Revolucio kaj de l' kontraŭrevolucio; dume li estus estinta tre nekapabla por science pruvi, . . . ke la movado sukcesus; por havi pri tio, ne la certecon, sed la konvinkon, li devis, kvankam bazante sin sur la sperto, transiri la kadron de l' spertoj; li devis konfidi al la intuicio.

La samo estas pri la risko. Sed la risko estas la lotaĵo de l' entreprenisto, ĝi estas tia en pli alta grado por la revoluciulo: dum oni tie riskas nur la kapitalojn, temas ĉi tie pri homaj vivoj. Kaj kia pli granda risko ol tiu de l' Proletaro prenante sur sin la taskon prizorgi la daŭrigon de l' produktado per tute novaj sociaj formoj, liberigi la homan laboron de l' perforto?

Rilate al la tekniko ne necesas diri, ke la kapitalisto profitas la teknikon, tamen ne li praktikas ĝin; estas aliaj, kiuj ĝin kreas, aliaj, kiuj ĝin funkciigas, por lia profito. Tiuj aliaj estas la proletoj; ankaŭ, multe pli ol la kapitalisto, la proleto ligis sian vivon al la tekniko: la laborista klaso fakte estas nedisigebla de la tekniko. Tio klarigas, ke, kiam la burĝaro fine rimarkis, komence de l' dudeka jarcento, per la voĉo de sia filozofo Bergson, la grandecon de l' tekniko, la Proletaro jam pli ol duonjarcenton antaŭe estis proklaminta tiun ĉi grandecon, per la voĉo de sia filozofo Marks; la historia materialismo estas nur konfirmo, ke la tekniko estas la sola bazo de l' tuta homa socio, ke la homo estas tia, kia lin formas lia ilo.

Ĉio tio ebligas kompreni, kial la filozofo de l' burĝaro, kia estas Bergson, estas forte estimita en iuj revoluciaj medioj, en Francio, kaj precipe en Italio. La marksisto retrovis ĉe Bergson la historian materialismon, kaj samtempe, la revoluciulo trovis tie la priskribon de ecoj, kiuj estas plej necesaj al li.

Sed el tia starpunkto oni ne vidis, ke se Bergson estas Marks, li estas ia returnita Marks. Por Bergson, fakte, kian ajn respekton li konfesas por la tekniko, la tekniko tamen estas nur akcesoraĵo; la esenca progresilo, por li, ne estas la tekniko, sed la intuicio; li do estas en la kontraŭo al Marks, por kiu la tekniko estas la fundamenta principo. Por Marks la tekniko difinas la mondon; por Bergson, la intuicio regas la teknikon[1]. Ekzakte la sama rilato kiel inter la du klasoj, kiujn unu kaj la alia reprezentas. Marks kaj Bergson estas interligitaj ekzakte kiel estas interligitaj proletoj kaj kapitalistoj. Proletoj kaj kapitalistoj estas ambaŭ infanoj de unu sama civilizo: la industria civilizo; la filozofo de l' Proletaro kaj la filozofo de l kapitalismo povas, de tiam, renkontiĝi por kanti ambaŭ la gloron de l' industrio; sed tie haltas la simileco. Ĉar se proleto kaj kapitalisto ambaŭ estas infanoj de l' industrio, ili ne ludas en ĝi la saman rolon: la unu penegas, la alia profitas. Por unu, la tekniko estas lia vivo; por la alia, ĝi estas la arto tiri profiton el la tekniko. De tiam, unu produktas la filozofion de l' historia materialismo, dum la alia produktas la filozofion de l' intuicio.

R. Luzon. Elfrancigis N. B.

[1] Kredeble Bergson argumentus ĉi tie, ke la teknikon superregas la intuicio, en tiu senco, ke ĝi ludas la ĉefan rolon en la inventado de iloj kaj maŝinoj. Estas ankaŭ interese rimarkigi, ke la inventistoj estas riskemaj homoj. — E. L.

El: La filozofio de Klaŭdo Bernar'[1]

Por ke niaj legantoj povu iomete juĝi pri la filozofio de Bergson, ni traduke publikigas jenan eltiron el La Literaturaj Sciigoj[2] (17. nov. 1928). Ni prefere elektis tiun pecon, tial ke ĝi aperis por la unua fojo.

. . . Dum longa tempo la filozofoj konsideris la realon kiel sisteman tuton, kiel grandan konstruon, kiun ni povus, tute laŭvorte, rekonstrui per la penso per la rimedoj de l' nura rezonado, kvankam ni devis, fakte, alvoki por nia helpo la observon kaj la sperton. La naturo estus do kuneco de leĝoj enadaptigitaj unuj al la aliaj laŭ la principoj de l' homa logiko; kaj tiuj ĉi leĝoj estus tie, tute, interne de la objektoj, la scienca kaj filozofia streĉo konsistus el tio, liberigi ilin forskrapante, unu post alia, la faktojn, kiuj ilin kovras, kiel oni sensabligas egiptan monumenton, fortirante per ŝoveloj la dezertan sablon. Kontraŭ tiu ĉi koncepto de l' faktoj kaj de l' leĝoj la tuta verko de Klod Bernar' protestas. Multe antaŭ ol la filozofoj insistis je tio, kio povas ekzisti da konvencieco kaj simboleco en la homa scienco, li rimarkis, li mezuris la distancon inter la logiko de l' homo kaj tiu de l' naturo. Se, laŭ li, ni neniam alportos tro da prudento por la pravigo de hipotezo, neniam ni enmetos sufiĉe da kuraĝo por ĝin inventi. Kio estas absurda por niaj okuloj, tio ne estas nepre tia rilate al la naturo: provu ni la eksperimenton, kaj, se la hipotezo praviĝas, tre necesos, ke ĝi fariĝu komprenebla kaj klara proporcie kiel la faktoj nin devigos intimiĝi kun ĝi. Sed memoru ni ankaŭ, ke neniam ideo, kiom ajn fleksebla ni ĝin faris, havos la saman flekseblon kiel la objektoj. Ni estu do pretaj ĝin forlasi por alia, kiu ligiĝos pli intime ankoraŭ kun la sperto. "Niaj ideoj, diris Klod Bernar', estas nur intelektaj instrumentoj, kiuj servas al ni por penetri en la fenomenojn; oni devas ŝanĝi ilin, kiam ili plenumis sian rolon, kiel oni ŝanĝas senakrigitan bisturion, kiam ĝi servis sufiĉe longe." Kaj li aldonis: "Tiu ĉi tro granda fido en la rezonado, kiu kondukas fiziologon al erara simpligo de l' aĵoj, rezultas el nescio pri la malsimpleco de la naturaj fenomenoj." Li diris plie: "Kiam ni faras ĝeneralan teorion en niaj sciencoj, la sola afero, pri kiu ni estas certaj, estas, ke ĉiuj ĉi teorioj estas malĝustaj, je vidpunkto absoluta. Ili nur estas partaj kaj provizoraj veroj, kiuj estas necesaj al ni kiel ŝtupoj, sur kiuj ni ripozas, por antaŭeniri en la esplorado." Kaj li revenis al tiu ĉi punkto, kiam li parolis pri siaj propraj teorioj: "Ili estos pli malfrue anstataŭigitaj per aliaj, kiuj prezentos staton pli progresintan pri la demando, kaj tiel plu. La teorioj estas kiel ŝtupoj sinsekvaj, kiujn suriras la scienco plilarĝigante sian horizonton." Sed nenio pli signifoplena ol la vortoj, per kiuj komenciĝas unu el la lastaj paragrafoj de l' *Enkonduko al la eksperimenta medicino*. "Unu el la plej grandaj kontraŭstaroj, kiuj renkontiĝas en tiu ĉi ĝenerala kaj libera marŝado de l' homaj konoj, estas la tendenco, kiu igas la diversajn konojn individuiĝi en sistemojn. La sistemoj celas sklavigi la homan spiriton . . . Necesas provi disrompi la barojn de l' filozofiaj kaj sciencaj sistemoj. La filozofio kaj la

[1] Claude Bernard.
[2] France: "Les Nouvelles Littéraires".

SOCIALISMO EN ISLANDO

(Fino)

Sociaj Entreprenoj

Mi antaŭvidas rapidan iron de Islando al Socialista Ŝtato. Unue, oni klare vidas reviviĝon de la malnova komunuma reĝimo. Multe da tero nun apartenas al la ŝtato, alproprigita dum la Reformacio. Post morto de terposedanto, ne la plej aĝa filo heredas la tutan teron, sed ĉiu familiano egale. Sur la akvoj de Mivatn, la dua lago laŭ grandeco, fiŝkaptado estas permesata al ĉiu, kaj la ĉefjuĝejo jam subtenis fakton de ĝia komunuma posedo, kiel en antikva tempo. Terspacoj en la urbo kaj unu el la malmultaj ŝtonminejoj, proksime al Rejkjaviko, estas propraĵo de la urbo.

Due, kelkaj socie posedataj entreprenoj jam montras rimarkindan sukceson. La telefona entrepreno estas ŝtata propraĵo kaj estas tre bone administrata. Domposedanto pagas por luo kaj uzado de telefono malpli ol 100 germanajn markojn jare. Telefono por komerco kostas iomete pli ol 120 germanajn markojn. Translandaj paroloj estas malkaraj. La telefono estas ligita al ŝipoj de la Islanda Vaporŝipa Kompanio, tuj kiam ili estas alfiksitaj al eĉ negrandaj langpontoj, kaj komercistoj povas fari siajn negocojn, restante sur la ŝipo. Malgraŭ malkareco la telegrafa kaj telefona entrepreno donas profiton ĉiujare de 270 769 kronoj (260 000 germanaj markoj). La Disaŭdiga Kompanio, privata entrepreno, estas anstataŭota per ŝtata entrepreno.

La transporta problemo

estas malfacila. Distancoj estas grandaj. Materialo por vojoj ne estas havebla. La sovaĝaj printempaj subakvigoj preskaŭ neebligas la konstruadon de vojoj en multaj distriktoj. Deklivoj estas krutaj. En kelkaj lokoj la vojoj estas tre bonaj, kaj la ŝtato nun sin okupas pri la aliformigo de la vojetoj por ponioj[1] en ŝoseojn por aŭtomobiloj. Tiu plano multe plaĉas al la Farmista Partio, nun havante la potencon, ankaŭ al socialistoj, kiuj fariĝas influa kaj respektata partio.

Mara transporto ĉirkaŭ la marbordo estas grava entrepeno. La Islanda Vaporŝipa Kompanio estas fakte kompanio por socia utilo. Ĝiaj akciuloj estas homoj el ĉiuj klasoj. Tiu kompanio zorgis pri Islando dum la eŭropa milito, kiam danaj kaj aliaj ŝipoj estis for, por gajni monon aliloke. La Islanda Vaporŝipa Kompanio ricevas de la ŝtato monsubtenon, kaj ĝi publikigas bilancojn. La ŝtato havas bonegan vaporŝipon por marborda servo kaj projektas la konstruadon de dua ŝipo. La havenoj estas socie posedataj kaj administrataj. La Landsbanke (Nacia Banko) apartenas al la ŝtato, kaj la Islanda Banko estas parte sub ŝtata kontrolo. Dume la administrado de la bankoj estas ne laŭ socialista plano, sed kiam estos socialista plimulto, nenia parlamenta akto estos bezonata, por ke la tuta banka entrepreno estu utiligata por la publika intereso. Estas ankaŭ aliaj publikaj entreprenoj, direktataj de la ŝtato. La popolo jam vidas la avantaĝon de komuna posedo. Oni jam pretendas, ke triono de la plenaĝaj geviroj estas socialistoj.

Alkoholo estas forigita

Trie — la stato de la intelekto estas favora por la antaŭeniro de socialismo. Edukado estas speciale priatentata. En tiu lando, kies loĝantaro nombras proksimume 100 000 homojn, estas universitato, centra kolegio, tri mezgradaj lernejoj, du kolegioj de agrikulturo, du komercaj lernejoj, porinstruista kolegio, lernejo de ŝipirado, lernejo por ŝip-inĝenieroj kaj teknika kolegio, krome multe da elementaj lernejoj. La islandanoj havas, kiel stimulilon por la menso, la scion, ke ilia lando evoluas per rapidaj paŝoj. La foresto de drinkaĵoj estas afero tre grava. En sia alloga libro "Letters from High Latitudes" (leteroj el altaj latitudoj[1]) lordo Dufferin speciale altiras atenton al la drinkemo de islandanoj antaŭ sesdek jaroj. En jaro 1913 per plimulto da 62% ili forbalais la "Drinkkomercon" el sia insulo. De tiu tempo socia progreso estis rapida, kaj kvankam hispanaj komercistoj povis, per bojkoto de ilia fiŝkomerco, devigi la islandanojn importi hispanajn vinojn, hodiaŭ estas kompleta malpermeso de fortaj alkoholaj trinkaĵoj; nur vinoj kaj bieroj enhavantaj malpli ol 2½% da alkoholo estas enlasataj. Malpermeso de alkoholaĵoj estas ero en la socialista programo, kaj la gvidantoj opinias, ke, kiam nova baloto okazos, la subtenantoj al vendo de alkoholaĵoj estos absolute venkataj kiel antaŭe.

Fine, islandanoj jam kutimiĝis al grandaj eksperimentoj. La porviva baraktado sur maro kaj tero igas ilin kuraĝaj kaj decidemaj. Neniam ili havis aristokrataron, sed havas sian burĝaron kaj la Socialistan Partion bone gvidatan.

La fiŝ-industrio

Post unu monato finiĝos la trijara interkonsento inter la posedantoj de fiŝkaptaj trenŝipoj kaj laboristoj sur la maro. Oni atendas, ke akra lukto okazos, ĉar oni penos naciigi la grandan fiŝkaptadan industrion. K-doj en Islando turnas sin al alilande organizitaj laboristoj por ĉiu helpo, kiu povus esti donata, en Islando kaj en la havenoj, kie islanda fiŝo estas surterigata. La problemo vere estas internacia.

Mi konscie proponas al K-doj, kiuj povas fari vojaĝon, ke ili iru por mem vidi Islandon. La veturo estas relative malkara. "La lando de glacio kaj fajro," kie lafo estas blanka pro neĝo kaj neĝo nigra pro lafo, estas ideala loko por saniga libertempo. Politike la situacio estas streĉita kaj estas plena de intereso kaj espero.

La lingva problemo ne devas malhelpi iun, kaj niaj kolegoj tie montros al socialista vizitanto, kiel ili faris al mi, ke la vorto "kamarado" havas sian signifon.

D. N. Mackay.
el angla lingvo, gazeto "Forward".
Trad. E. E. Y.

[1] Ĉevaletoj.

[1] Geografiaj larĝoj.

---

scienco ne devas esti sistemecaj." La filozofio ne devas esti sistemeca! Tio estis paradokso en la epoko, kiam Klaŭdo Bernar' verkis kaj kiam oni emis, ĉu por pravigi la ekziston de l' filozofio, ĉu por ĝin ekzili, identigi la filozofian spiriton kun la spirito de sistemo. Estas vero dume, kaj vero, pri kiu pli kaj pli oni konvinkiĝos laŭ tio kiel disvolviĝos efektive iu filozofio kapabla ampleksi la konkretan realon en ĉiuj ĝiaj zigzagiroj. Ne plu vidos tiam sinsekvon da doktrinoj, el kiuj, prave malprave, ĉiu pretendas enteni la tuton da objektoj en simplaj formuloj. Ni havos ununuran filozofion, kiu konstruiĝos iom post iom flanke de la scienco, kaj al kiu ĉiuj, kiuj pensas, alportos sian ŝtonon. Ni ne plu diros: "La naturo estas unu, kaj ni iros serĉi, inter la ideoj, kiujn ni jam posedas, tiun, kie ni ĝin povos enadaptigi." Ni diros: "La naturo estas tia, kia ĝi estas, kaj kiel nia intelekto, kiu konsistigas parton de la naturo, estas malpli vasta ol ĝi, estas dube, ĉu iu el niaj nunaj ideoj estas sufiĉe larĝa por ĉirkaŭpreni ĝin. Laboru ni por plilarĝigi nian penson; laborigu ni nian intelekton; rompu ni, se necesas, niajn kadrojn; sed ne pretendu ni plimalvastigi la realon laŭ la proporcio de niaj ideoj, tiam kiam estas tasko de niaj ideoj adaptiĝi, pligrandigite, al la realo..."

Henriko Bergson.

Ĉefaj verkoj de H. Bergson estas jenaj: **La evoluo kreanta, Studo pri la senperaj donajoj de l' konscienco, Materio kaj memoro, La rido, La spirita energio, Daŭro kaj samtempeco,** okaze de l' teorio de Ajnŝtajn (Einstein).

Korekto. — Enŝoviĝis en n-o 218 jena preseraro sencmalklariga: Pĝ. 83, 1-a kol., linio 22 de supre legu konformiĝi anst. konfirmiĝi.

TRANSPORTLABORISTO EN ŜEFILD

Ŝefild (angle: Sheffield) troviĝas inter karbminoj, feraj kaj ŝtalaj fabrikoj. Ĝi ankaŭ estas fame konata pro sia tranĉilara fabrikado. Malnova Ŝefild bazis sur la tranĉil-industrio en la tagoj, kiam junaj kaj maljunaj geviroj laboris en malgrandaj fabrikoj je malagrablegaj kondiĉoj, en terura bruado dum longaj labortagoj. Hodiaŭ la peza ŝtal- kaj armil-industrioj estas la ĉefa rimedo por akiri riĉon por la kapitalistoj. En Ŝefild ni havas konstantan nombron da almenaŭ 30 000 senlaboruloj. Ankaŭ ni vidas multajn domaĉojn, sed tiuj lastaj estos detruataj kiel eble plej baldaŭ. La urbo kreskadas kaj nun etendiĝas ĝis la Rozer (angle: Rother) valo, enhavante kelkajn karbministajn vilaĝojn. La distanco de la du ekstremaj limpunktoj estas ĉ. 22,5 km.

Mi estas transportlaboristo kaj veturigas vojan lokomotivon (ŝarĝveturilon) por la Ŝefilda urba korporacio. La kapitalistoj diras, ke ni laboras en ŝirmita industrio, kaj bedaŭrinde multaj laboristoj kredas tion. Sed fakte ni ne povas labori, kiam pluvas. Dum la naŭ jaroj, dum kiuj mi laboris tie, okazis grandaj ŝanĝoj en labormetodoj kaj transporto. En la jaroj 1920—23 ni havis malrapidan, sed fortan kaj pezan tipon de ŝanĝveturilo, kaj estis multe, se ni faris tri vojaĝojn po 8 km. dum unu tago. Tiame oni dungis ĉ. 200 laboristojn ĉe la tenejo, kaj ili ŝarĝis per ŝoveliloj la vojajn veturilojn. Sed hodiaŭ oni havas grandegajn meĥanikajn ŝovelilojn, kiuj ŝarĝas kvin aŭ ses milkilogramojn dum 20 minutoj per helpo de unu viro. Ankaŭ oni havas grandegajn maŝinojn por miksi gudran asfalton por voja konstruado, kiuj faras la laboron sen tuŝo de homaj manoj kaj fine ŝarĝas la veturilojn. La maŝinoj miksas 20 aŭ 25 milkilogramojn pohore. Oni nur bezonas du laboristojn por boligi gudron por uzo en la miksado kaj tri kromajn por elpreni skoriajn ŝtonojn el fervojaj vagonoj en la maŝinojn, kaj la veturigisto prenas ilin el la maŝinoj. La duono da laboristoj nun faras pli ol antaŭe la tuto. Ankaŭ la ŝarĝveturiloj multe pliboniĝis, ilia rapideco sur la vojo kaj pli oportuna uzado ebligas fari kvin aŭ ses vojaĝojn potage anstataŭ tri. Malgraŭ tia plirapidiĝo de l' veturado la fakestroj estas ĉiam malkontentaj; ili ekzamenas ĉiutage la raportojn de ĉiu veturigisto, kaj iu laboristo devas klarigi al la fakestro iom pri la raporto, ĉar li kredas trovi eksterregulaĵon. Li celas atingi, ke la veturigistoj faru dum duona horo tion, por kio ili bezonas unu horon. Ni nun jam faras per malpli da veturiloj pli da laboro ol en antaŭaj jaroj.

Se la vetero estas favora kaj la fakestroj bonhumoraj, ni devas labori 10, 12 aŭ eĉ 15 horojn potage. Sed se pluvas, ni povas malsati kaj la estroj ne zorgas pri tio. Ni ĉiam laboras interne de la urblimo. Ni devas veturigi inter densa transport-cirkulado kaj tial esti ĉiam tre atentaj. Precipe kiam la vojoj estas malsekaj kaj la veturiloj glitas flanken, la laboro estas tre danĝera. Semajnfine ni apenaŭ ricevas sufiĉe da mono por daŭrigi la vivon ĝis la proksima semajnfino.

Horace James Clayton (2877).

RAPORTO

prezentita al la 1-a SAT-konferenco en Göteborg (aŭg. 1928)[1]

La Fotoamatora Asocio Laborista en Germanio

La "Unuiĝo de laboristaj fotografoj en Germanio" estas ankoraŭ juna organizo. Ĝi havas en Germanio pli ol 60 lokajn grupojn, en kiuj estas organizitaj proletaj fotoamatoroj. Ĝia plej alta tasko estas: meti la fotoaparaton al la servo de l' klasbatalo. La lab. fotografoj ne praktikas tiun sporton diletante, sed volas servi al la tuta lab. gazetaro kiel raportantoj kaj foto-korespondantoj, por tiele influi la legantaron per la bildoj en proleteduka senco.

Krome ili organizas ekspoziciojn kaj produktas lumbild-seriojn. Kelkaj grupoj eĉ disponas film-aparatojn. Iliaj filmprezentaĵoj rikoltis grandan aplaŭdon.

Trans la landlimoj de Germanio ni klopodas ankaŭ fondi rondojn kaj grupojn de lab. fotografoj-amatoroj, kaj ni jam povas enregistri iom da sukceso en Ĉeĥoslovakio, Svisio, Sovetio, Aŭstrio kaj Rumanio. Izolaj membroj troviĝas en kelkaj mondpartoj, kaj ni kredas, ke estas nur ankoraŭ demando de tempo, ĝis ni povos fondi Internaciojn de lab. foto-amatoroj.

La lab.fotografa unuiĝo de Germanio ĝojus, se la membroj de SAT simpatius al nia kultura organizo, kaj komprenehle estas preta ĉiutempe subteni viajn klopodojn.

W. Vildebrand.

[1] *Ĉi tiu raporto aperas tiel prokraste, ĉar ĝi estis sendata al la organizinto de l' SAT-konferenco, kiu dume troviĝas en Nov-Jorko. Sekve nur de tie ni ricevis la raporton, kiu kompletigas la serion de raportoj pri nia unua Konferenco.* — Red.

El mia taglibro Usona

II

13-an de novembro. — De la Debs-Radio-Stacio mi disaŭdigis paroladon pri la politika situacio en Britio. La Stacio estis fondata por honori la memoron de Debs — bone konata batalinto por la Proletaro. Bedaŭrinde la pli fortaj konkurantoj de tiu stacio malhelpas kaj kelkloke malebligas la ricevon de l' disaŭdigo. Laŭ statistiko pri farmistoj de greno, kotono kaj tabako la prospereco de Usono — admirata tutmonde — ne estas universala. La hipoteko englutas ofte la produkton de la farmbieno.

15-an de novembro. — Ŝajnas, ke la negra problemo ludas tre gravan rolon en Usono. En 26 ŝtatoj, el la sumo de 49, edziĝo inter geblankuloj kaj gemalblankuloj estas malpermesata. Pli kaj pli la negro eniras la industrion de Norda Usono. En Nov-Jorko la negroj havas specialan kvartalon nomatan Harlem. Kredeble ili fine miksiĝos kaj pli kaj pli organiziĝos; la tekniko kaj la posedo de mono detruos la barilon de rasdiverseco.

Laŭ statistiko, en Usono 2500 ĵurnaloj aperas en "fremdaj" (t. e. neusona) lingvoj. Sed per la lernejo la amerikanoj esperas povi detrui la malnovan naciismon, — bedaŭrinde nur por anstataŭigi ĝin per usonismo bazita sur la angla (iom ŝanĝita) lingvo. Fakte la angla lingvo estas la internacia lingvo de tiu ĉi kontinento aŭ penas esti.

16-an de novembro. — Konatiĝo kun vigla rondo el SAT-anoj en Nov-Jorko. Multon ili volis scii pri la SAT-kongresoj. Gastigite de l' peranto K-do Veder, mi sabate, estis kondukata de K-do Saville al la plej alta konstruo en la tutmondo. Rapide iranta levilo portis nin ĝis la 58-a etaĝo de la Ŭulŭerth (angle: Woolworth)-Turo, de kie ni povis inspekti unu el la plej gravaj urboj de la mondo. Aŭtomobiloj aspekt-is kiel muŝoj surtere; kelkaj staris sur tegmentoj, ĉar la spaco mankis malsupre. Katedraloj de komerco penas atingi la ĉielon, sed Babelo persistas. Grandaj ŝipoj venas al la haveno el ĉiu angulo de la mondo, sed senlaboreco ankoraŭ turmentas K-dojn. Ni poste staris en Ŭal (angle: Wall) Strato, kie diktatoras la financreĝoj, kaj akciuloj furioze spekulacias. Profito, pli da profito! jen la celo, kvankam, kiel rilate al la "Vestris", homoj dronas pro neriparita ŝipo, veneniĝas, trolaboras. 488

EL MIAJ SOMERAJ TAGOJ

El miaj someraj tagoj

Mi estas 20-jara gimnaziano. Havante feriojn dum tri monatoj, mi estis libera de "racia" laboro en lernejo. Sed mi ne devis pasigi tiun tempon sencele. La lernado en gimnazio postuladas elspezojn, kiuj bezonas monon. Multaj scias, kiel limigitaj estas la vivrimedoj de laboristoj-proletoj en nuntempaj ekonomiaj kondiĉoj. Tial mi, kiel multaj miaj kamaradoj, uzis la feriojn por serĉi laboron. Kelkiom el mia somera laboro mi volas priskribi ĉi tie.

Ne malproksime — 10 kilometrojn — de nia malgranda urbo ekzistas la plej granda ligno-segejo en nia distrikto. Tien vagadis multaj senlaborulojnekvalifikuloj por serĉi laboron, alie dirite — "vendi siajn fortojn". En vicoj de laborpetantoj ankaŭ mi troviĝis. Mi baldaŭ estis dungita de la laborejestro. Dungante li traboris min per siaj akraj okuloj kvazaŭ volante konvinkiĝi, ĉu mi estas sufiĉe forta kaj taŭga por fari malfacilan fizikan laboron. Mi trankviligis lin dirante, ke mi jam estis laboranta pasintjare en alia segejo. Kompreneble mi ne konstatis opinion de nia lerneja kuracisto pri mia malforta "korporganizo".

La segejo funkciadis tage kaj nokte je du deĵoroj. Ambaŭ deĵoroj alternis posemajne: unua semajno taga kaj alia — nokta deĵoro. Okaze de taga laboro mi vekiĝis je la 6-a horo, lavis min kaj tuj matenmanĝis. Mi tute ne uzas la vorton "ellitiĝi" pro tio, ke plimulto da laboristoj ne havis propran dormejon kaj liton. La fabrik-administracio ne zorgis pri siaj laboristoj kaj ne konstruis ian loĝejon aŭ barakon. Kelkaj feliĉuloj ricevis anguleton ĉe vilaĝanoj. Aliaj devis dormi en grenejoj, herbejoj, sur plankoj. Kelkaj kuraĝaj dormadis eĉ en segaĵamasoj ĉirkaŭ la segejo. Mi ricevis sufiĉe bonan loĝejon: plafonon[1] de iu bovinejo en vilaĝo . . .

Je la 7-a horo blovis vaporsireno. Ekmoviĝis bruantaj segmaŝinoj. Eksonis akra zumado de transmisioj. Komenciĝis longa dekhora labortago, kiu finiĝis je la 18-a horo. (De la 12-a ĝis 13-a estis paŭzo, kiam oni tagmanĝis). Je la 19-a h. komencis laboron la dua deĵoro, kiu liberiĝis je la 6-a matene. Nokte daŭris sama unutona kanto de maŝinoj, nur briletaj elektrolampetoj verŝis malsupren tremantan lumon . . . Nur sabate estis 8-hora labortago, kiam la unua deĵoro finis sian laboron je la 16-a horo, kaj la dua — je la 1-a matene.

[1] Ĉu la aŭtoro volas diri: subtegmento? — Red.

Laborante en segejo (mi estis ĉe segokadro) unu semajnon tage, duan nokte — mi povis observadi la laboristan vivon. Kaj mi ekvidis, kiel kompatinda estas la sorto de laboristoj, dependantaj de avidemaj entreprenistoj. Ĉiu loko en la segejo estis sorbanta ŝviton kaj sangon de laciĝintaj homoj. Oni malbenadis tiun laboron pro ĝia malfacileco — tamen alvenis volontuloj almozpetantaj laboron. Ne estas oportuna alternativo: ĉu labori, ĉu malsatmortaĉi. Sed por entreprenistoj estis bonaj kondiĉoj por ekspluatadi laboristojn. Oni komparis la segejon kun ia amerikana aŭ Ford[1]-fabriko, ja pro ĝia raciigita, intensa laborsistemo.

Ankoraŭ konstatindan aferon mi rimarkis ĉe la laboristoj — mankon de intelektaj interesoj kaj penadoj. Jene pruvis sin la materialismo de Marks — kultura kaj racia progreso dependas de la soci-ekonomiaj kondiĉoj. Se oni senigas homon de normalaj ekonomiaj vivkondiĉoj, oni mortigas per tiu subpremado lian animon kaj intelekton. Karakteriza ekzemplo. Mi demandis junan laboriston, ĵus ricevintan salajron, kion li faros per la mono. Mi proponis al li aĉeti ian legaĵon.

— Por kio? li kontraŭdiris. — Mia salajro estas tro malgranda por tio. Sed mi prefere iras vespere al drinkejo. Tie iĝas la koro pli ĝoja kaj dronos ĉiuj zorgoj . . .

Vi povas diri — stranga logiko, malsaĝa pensado! Sed ne miru — tiu logiko estas la bastardo de homa psikologio elformiĝinta en kondiĉoj de socia subpremado. Pri vivproblemoj juĝi oni lernas el reala vivo . . .

Mi laboradis en segejo 7 semajnojn. Tiam mi devis ĉesigi mian laboron pro ekmalsaniĝo (ĉiutaga naz-sangado kaj kapdoloro). Je la fino de aŭgusto komenciĝis mia cerba laboro — mi iris lernejon.

Adolfo P. (12 969) Estonio.

[1] Usona Kapitalisto, konata pro enkonduko de "raciigita laborsistemo" en siaj laborejoj.

EL LA HISTORIO DE L' SOCIALISMO

10. Individuismo

De l' socia vidpunkto, la sola, kiu nin povas interesi ĉi tie, la individuismo estas la principo, sur kiu la ekonomiistoj - konservativuloj de l' nuntempa socia ordo (la burĝa reakcio) apogas sian doktrinon de l' "Lasu fari, lasu pasi". El tio oni tamen ne devas konkludi, ke la socialistoj unuanime kondamnas ĉi tiun principon.

HENRI ĜORĴ
(angle: Henry George)
amerika agrar-socialisto, kiu ne nuligas en sia teorio la principon de l' individuismo. Li vivis de 1839—1899

Kion ili unuanime forĵetas, estas la ekscesa doktrino de l' "lasu fari", tio ne estas la principo de l' individuismo. Tiel, oni vidis la principon mem de l' individuismo defendata de agrar-kolektivistoj kiel Ĝorĵ (George) kaj Kolen (Colins).

"Voli neniigi la individuismon, skribis ĉi lasta, estas voli neniigi la racion, neniigi la homecon."

Aliparte, memkompreneble ĉiuj liberecaj socialistoj, kiel Prudon kaj liaj disĉiploj mutualistaj (vidu en n-o 207), konsideras la individuismon kiel ekonomian forton malbonigitan kaj kies socia nuntempa organizo nur prezentas devojiĝon.

La socialismo estis rajta reago kontraŭ la individuismo, la malvasteco kaj ekskluziveco de l' persona intereso konsiderata kiel ununura risorto de aktiveco kaj unusola regulilo de l' socia harmonio.

Individueco kaj kolektiveco estas la du fortoj, kiuj en la origino de ĉiu homa asociiĝo interpuŝiĝas, kontraŭas unu la alian kaj fine konsistigas unuon. Ĉiu socia ordo rezultas definitive el ĉi tiu konsistiĝo, kiu varias kun la intenseco aldonata al ĉiu el la konsistigantaj fortoj.

Tiel, kunmetu la maksimumon plej eblan da individuista forto kun la minimumo plej ebla da kolektiva forto, vi havos kiel rezulton la anarkion (-ismon). En la antaŭaj donaĵoj, malmultigu senteble la intensecon de l' individuista forto, pliigu, laŭ la sama proporcio, la intensecon de l' kolektivista forto, vi havos rezulte la mutualismon (vidu en n-o 207). Egaligu ambaŭ fortojn, vi havos, por paroli kun la ekonomiistoj, la nuntempan socio-ordon.

Renversu la donaĵojn de l' problemo rilate al la intensecoj, donu la superon de intenseco al la kolektiva forto, ne malpliigante tro la individuisman forton, vi alvenos al la kolektivismo (vidu en n-o 218). Fine, kombinu la minimumon da individuista forto kun la maksimumo da kolektiva forto, jen — la komunismo.

TRA ESPERANTIO

Ĉu en la mondo tute ne estas esperantistaj maristoj?

Tiu ĉi demando antaŭ nelonge 2-foje aperis en "S-ulo" (n-oj 209, 215). Estus ne kamaradece, se mi mortsilentus la scivolemon de l' K-doj. Jes, estas. Unu estas mi, kaj mi konas ankoraŭ 4 K-dojn hungarajn, kiujn mi sukcesis varbi al esp-o kaj SAT. Do, ni nombras sume: 5; vere, tre malmulte, kiel blankaj aŭ "verdaj" korvoj. Mi konas kelkajn aliajn maristajn esp-istojn, sed ili antaŭ jaro ĉesis ŝipveturi. La tutmonda maristaro estas vere kampo ĝis nun ne tuŝita de l' esp-a movado. La plej interesa fakto estas tamen, ke neniu pli urĝege bezonas la solvon de l' problemo pri internacia lingvo ol la maristaro (komp. Kongr. Protokolaro 1928, pĝ. 44/45).

Mi ŝipveturis 4 jarojn ĝis nun, kaj mi neniam preterlasis okazon por propagandi esp-on al maristoj diversnaciaj. Mi spertis gravegajn malhelpojn. La karaktero, kutimoj, moroj kaj ankaŭ la klaskonscio de la plej multaj maristoj estas tre kritikindaj, riproĉindaj. Ne estas loko ĉi tie por diri, kial la maristoj distingas sin per tiuj malbonoj. Ankoraŭ nuntempe ĉie nur idealistoj akceptas esp-on. Oni ne serĉu idealiston inter la maristoj, ĉar tiu speco tute ne ekzistas. Se vi tamen trovos iun, tiu povas esti nur amatora maristo, kiu aventuras la ŝipiradon nur por iom da tempo. K-doj loĝantaj en havenurboj certe scias pri tiuj kvartaloj plenaj de drinkejoj, diboĉejoj, bordeloj, kiujn vizitadas nur maristoj kaj havenlaboristoj. Tie oni ne bezonas esp-on por sin komprenigi kaj amuzi. Flandra, holanda, germana, franca aŭ iunacia bordelisto aŭ -ino facilege komprenas, kian alkoholaĵon deziras liaj itala, norvega, greka, finna, angla maristaj klientoj. Maristoj estas preskaŭ senescepte drinkemaj, senidealaj, ofte maldelikataj, krudaj homoj, kiujn la esp. movado povos tuŝi rimarkinde nur post longa tempo.

Alia grava malhelpo al nia propagando estas, ke ĝuste en Antverpeno kaj Roterdamo, kiuj havas la plej grandan ŝipiran trafikon internacian en Eŭropo, kaj sekve amasego da diverslandaj maristoj alvenas kaj restadas tie multfoje, la laborista esp. movado estas tute sensignifa, nerimarkebla. Se mi renkontas hazarde iam konscian kaj moderan mariston, mi vane propagandas al li esp-on, ĉar se mi gvidus lin en la lokan (Antverpeno) grupejon laboristan, mi povus prezenti al li nur 2 aŭ 3 kunvenintojn. En vilaĝoj mi jam vizitis grupojn multege pli vigle laborantajn ol en tiu granda urbo. Por povi efike propagandi precipe al maristoj, oni devas prezenti la praktikajn flankojn de la ideo.

La maristaro nuntempe plej internaciskale uzas la anglan, italan kaj iom la germanan lingvojn. La hispana lingvo same vaste estas uzata en maristaj rondoj. Sed vere ĉie en la mondo la plej granda lingva ĥaoso regas. Maristo ne scias, kiun el la multaj lingvoj lerni. Li plej ofte lernas samtempe 3—5 lingvojn kaj ĉiujn tre malbone. Oni ne kredu, ke ekz. holanda ŝipo havas nur holandajn ŝipanojn. Tio okazas nur malofte. Mi konis ŝipojn, kies 22—25-membra ŝipanaro rekrutiĝis el 14—16 diversnacianoj.

Kiel disvastigi esp-on inter maristoj? — Propagandi al ili per ĉiuj rimedoj precipe en havenurboj, kie la SAT-ronda vivo estas pli vigla. Krome, eble la plej efika rimedo estus, ke junaj SAT-anoj bone parolantaj esp-on, kiuj havas emon vojaĝadi de lando al lando kaj inter malsamaj kontinentoj, provus kapti ŝancon por dungiĝi en marŝipo. Kelkjara aŭ -monata aventuro surŝipa instruos multe al entreprenema SAT-ano. Esp-ista maristo havas multe da okazoj por propagandi esp-on al maristoj kaj alilandanoj en fremda haveno ktp. Marista SAT-ano povas esti vera heroldo de esp-o kaj SAT en malproksimaj landoj kaj kontinentoj. Do, junaj SAT-anoj, ne timu la maron! Bedaŭrinde la K-doj, kiujn mi sukcesis varbi, plej ofte vojaĝas al landoj, kie esp. movado kaj SAT-anoj tute ne aŭ apenaŭ rimarkeble ekzistas. Jen direkto kaj havenoj, kiujn maristoj-SAT-anoj havos okazon viziti dum dec. kaj januaro. K-do Jelen Johano per belga vaporŝipo "Kambove" al Port-Said, Port-Sudan, Mombassa, Beira, Durban. Returnen: Port-Said, Lisboa, Antverpeno. K-do Weisz Zoltán per angla vaporŝipo 'Cambrian Duchess': Montevideo, Buenos Aires, St. Vincent (promontoro Verda insularo), Antverpeno. K-do Manfai Ladislao per anglaj pasaĝerŝipoj "Montrose", "Melita" de Antv. al Montreal, St. John (Kanado) kaj returnen. Mi mem plej ofte vojaĝadas inter Nov Jorko-Halifaks-Montreal-Antverpeno per diversaj ŝipoj.

Bonesper, R. (29).

NI PETAS INFORMON

Jam de longa tempo ni ricevis du poŝtmandatojn, sed neniu informon pri la celo de la pago, pro tio ni ĝis nun ne povis prilabori ĉi tiujn aferojn. La sendintoj estas: W. Merger-Bremen, London kaj D. Smith, Dunfermline Fife.

Adm.

La arto de l' tradukado

Jes, traduko estas arto, kiu volas esti regata! Bedaŭrinde multaj SAT-anoj, kiuj kun laŭdinda fervoro prilaboras tradukojn por priservi sian nacilingvan gazetaron, ne konscias pri tio. Ofte ni havis okazon, vidi tradukojn faritajn el esperanto en iun nacian lingvon, kiuj ektimigis nin! Oni verdire perfortis la nacian lingvon; la stilo ne estis tiu de l' celita lingvo, sed tiu de l' esperanta originalo, el kiu oni tradukis. La tradukantoj devas nepre konscii, kiom delikata estas ilia laboro, kian treege malbonan efikon kaŭzas malbonstila traduko, tute ne parolante pri sence fuŝ-tradukitaj frazoj, kiujn ni kutime ankaŭ renkontis en tiaj tradukoj.

Tradukanto devas scii, ke oni neniam rajtas laŭvorte, laŭlitere traduki iun tekston, sed ĉiam devas penadi adapti plene la tradukon al la spirito de tiu lingvo, en kiun oni tradukas. Por tio la traduko devas esti laŭsenca, prefere ol laŭvorta. Tradukanto devas bone regi la lingvon, en kiun li tradukas, devas koni ĝiajn leĝojn, gramatikon, stilon, lingvajn apartajojn. Tradukanto nepre devas pensi pri la legonto, pri lia lingvo, lia esprimmaniero, por ne prezenti al li kriplan lingvaĵon, kiu ne nur naŭzas lin kaj tiel de antaŭe malfavore rilatigas lin al la legaĵo, sed kiu naskas ankaŭ plej nekorekteblajn miskomprenojn kaj elvokas spiritajn efikojn tute ne celitajn de la originala verkinto. Tradukanto estas persono, kiu prenas sur sin taskon de konfido, ĉar la legantaro nur povas konfidi al liaj tradukitaj vortoj, ne havante kontrolon pri ilia ĝusteco.

Do, K-doj, kiom ajn dezirinde estas, ke vi dediĉu vin multnombre al la laboro de l' tradukado, por plenumi la peresperantan taskaron, starigitan antaŭ ni kiel plej trafa rimedo por sukcesigi esperanton, — traduku nur, se vi havas la konvinkon, ke via traduko klare kaj fidele spegulas la originalon kaj ne perfortas la spiriton de l' lingvo, en kiun vi tradukas. N. B.

Al niaj abonantoj en

Francio, Germanio kaj en ĉiuj landoj, kie ni havas poŝtĉekajn kontojn, ni sciigas, ke estonte ni ne plu enmetos tiujn sufiĉe bone konatajn admonilojn ruĝajn, sed ke ni enmetos pagkartojn kiel signon, ke ni atentigas niajn karajn legantojn pri iliaj abonfiniĝoj. Tiu procedo estas por niaj K-doj sufiĉe simpla kaj ŝpariga. Vi simple skribu la sumon, kiun vi sendas al la Adm., sur la pagkarton kaj vian kompletan adreson kaj la afero estas en ordo. Sur la koresponda parto de la pagkarto vi nepre informu nin, por kio vi pagis. Ni esperu, ke tiu aranĝo ankaŭ helpos al la pligrandigo de nia abonantaro en la koncernaj landoj. Adm.

Je la nomo kaj adreso de la administranto ni instalis poŝtĉekajn kontojn en:

Bruxelles, konto n-o 227 848
's-Gravenhage, konto n-o 142 084
Leipzig, konto n-o 6835
Praha, konto n-o 501 007
Stockholm, konto n-o 4268
Warszawa, konto n-o 191 335
Wien, konto n-o D.- 137 725
Zagreb, konto n-o 40 040

En **Paris** funkcjas sub la nomo de nia Asocio jena konto: C. 1234—22.

Ni kaj stenografio

En n-ro 215 K-do Sikorski rekomendas la lernadon de Internacional-stenografio, kies studo laŭ lia diro estas tre facila. Pri la neceso de stenografio ni certe ne bezonas disputi; ĉar preskaŭ ĉiu SAT-ano jam spertis tion, partoprenintte, ĉu esperantan, ĉu alian kunvenon. Tre grava ŝajnas al mi ŝparo de tempo kaj afranko, se oni pensas pri longaj raportoj sendataj poŝte al diversaj landoj.

Sed, K-doj, ĉu ni agas ĝuste, se ni eble en Germanio kaj Sovetio eklernas Internacional-stenografion, dum oni en Francio, Anglio k. a. landoj uzas aliajn sistemojn? Antaŭ ol lerni ni devas interkonsenti pri la plej taŭga, plej facile lernebla sistemo. Ekzistas multaj sistemoj praktikataj, sed ne ĉiuj taŭgas por laboruloj. Ekz. la sistemo Gabelsberger multe uzata en Germanio, precipe ĉe ŝtataj oficoj, postulas malpezan manon pro siaj tre delikataj strekoj. Sekve ĝi ne taŭgas por laboristoj.

Ni SAT-anoj bezonas sistemon uzeblan en ĉiuj lingvo-teritorioj plej grandskale. La distrikto Erzgebirge-Vogtland komisiis min antaŭ kelka tempo, esplori, kiu sistemo estas la plej bona por laboristoj. Tiucele mi turnis min al la Regna Esperanto-Instituto (Leipzig), kiu rekomendis 7 diversajn sistemojn el diversaj landoj. Aliajn sistemojn mi krome posedas. Mi tial proponas, ke kelkaj stenografistoj ekzamenu tiujn sistemojn kaj aliajn al mi nekonatajn. Eble K-do Sikorski kunhelpus en tia komisiono[1]. Oni skribu pri tiu afero al mi. Ni montru al la mondo, ke SAT ankaŭ tiurilate estas vojmontranta, elprovante stenografion por la tutmonda Laboristaro, por interpopola kompreniĝo!

W. M. Zinke (1305), adr.: Chemnitz 18, Rottlufferstr. 118 (Germanio).

[1] Ni opinias, ke K-do S. kredeble preferos praktiki la sistemon de li eklernitan. Lia artikolo montras, ke li trovis solvon, kiu plene kontentigas lin, kaj kiun li por imito rekomendas al la SAT-anaro. Laŭ ni plej grava demando ne estas, disputi pri sistemoj (ĉar iu preferas tiun sistemon, alia tiun por si), sed lerni kaj apliki unu sistemon por havi la nepran profiton. Ĉu ne sufiĉas, se ni povas legi nian propran stenografitan tekston? Plej ofte certe nur tio estas bezona. Ni ja ne intencas aperigi "S-ulo"n aŭ niajn librojn en stenografio! — Red.

TRA LA MOVADO
(Kroniko)

SOVETIO. Moskvo. Ĉe nova kooperativa domo Moskva Poŝtisto komence de okt. estis organizata esp. rondeto. 18 pers. (10 618.) — **Dnepropetrovsk.** Antaŭ nelonge en la Esp. Konsultejo okazis kunveno de l' tuta SAT-anaro ĉi-loka. Ĝi elektis kiel peranton K-don Kudrjavicki k vic-peranton K-don Bräuer (el Germanio). SAT-kunvenoj okazas de nun ĉiudimanĉe en Dvorec Truda (Esp. Konsultejo, 12-a h.). Alvenantaj K-doj antaŭe informu sin ĉe la Peranto. La Konsultejo estas malferma lunde, merkrede, vendrede de 18-a—21-a, dimanĉe krome de 12-a—15-a. Kurso kun 20 p. ĉe Centra Instituto de Laboro. Du Leningradaj SAT-anoj dum 5 tagoj ĉeestis en Dn. En la loka gazeto aperis noto pri tio. Ilia vojaĝo havas propagandan valoron. Ili raportis pri stato de l' movado en la vizititaj de ili lokoj. (10 262.)

ĈE LA NEŬTRALULOJ

La fama filmdirektoro Fred Niblo, ĉe la fama kaj grandega filmfarejo Metro- Goldwyn-Mayer Studio, la sama, kiu filmis la konatan filmegon Ben Hur, rekomendas esp-on. Li kiel multaj aliaj filmdirektoroj ektrovis, ke por vendado de parolantaj filmoj eksterlanden universala lingvo estas nepre necesa. Lia intervjuo kun esp-istoj de Los Angeles estis presata en multaj usonaj gazetoj. Li diris, ke li jam de longe konas esp-on, sed neniam havis tempon por lerni ĝin, ĉar li ne bezonis la lingvon. Sed ĉar nun la parolfilmoj estas tiel multe ŝatataj en la tuta mondo, la problemo pri universala lingvo ekaperis. La angla lingvo ne estas dezirata en la kontinenta Eŭropo. La uson-angla lingvo ne estas tre agrabla al granda parto de la angla popolo. Ni havas krome multajn idiomajojn, kiuj ne estas komprenataj de britoj. Krom tio ni tute ne deziras perdi la klientaron de l' kontinenta Eŭropo. Se la filmoj ne estas uzeblaj en Eŭropo, niaj profitoj estas pli malgrandaj. La adreso de l' direktoro estas: Fred Niblo, ĉe Metro-Goldwyn-Mayer Studio, Los Angeles, Kalifornio. Ĉar subskribo-kolektoj nur malfacile organiziĝas, estus granda helpo, se arego da esperantistoj sendus esp. gratulojn al li. Gazeteltranĉojn kun raportoj pri tiu ĉi afero sendu al: S-ro Scherer ĉe Seaboard National Bank, Los Angeles, Kalifornio, por utiligo en plua propagando inter film-eminentuloj. — Jorošo.

Laŭ raporto de "Bulgarano" hodiaŭ la neŭtrala esp. movado en Bulgario, por certigi al si la ekzistadon, pli kaj pli evoluas direkte al la registara faŝismo, tiel ke multaj laboristoj forlasas la asocion, ankaŭ tiuj, kiuj manke de lab. esp. movado (pro la politikaj cirkonstancoj) laboris en la neŭtrala asocio kiel aktivaj funkciuloj. Pri la ĉi-jara kongreso, kiu okazis en Vraca, diras nia raportanto, ke partoprenis ĉ. 200—300 pers., sed ke "kvarkvaronoj de l' vizitantoj estis gastoj". Laŭ tio oni povas konkludi pri seriozeco kaj laborkapableco de tiu kongreso. Ĉi-lastan ĉeestis policaj agentoj, kiuj postulis, ke la paroladoj okazu en bulgara lingvo. Malgraŭ protesto de l' delegitoj la Komitato konsentis kun la policprefekto, kaj la debatoj okazis naciilingve kaj registare kontrolite. Per tio la kongreso perdis ĉian propagandan efikon. Pri translokigo de l' Centra Komitato en alian urbon (ol Sofion) la Kongr. Komitato falsis la rezulton de l' voĉdono, ĉar la plimulto de l' delegitoj estis por restado en Sofio. Kontraŭuloj de l' Kongr. Kom. estis minacataj per aresto. Propono de l' nova C. K., aliĝi la asocion al la faŝista "Unio de bulgaroj", estis malakceptata. Sed oni trude metos denove la proponon en "Bulg. Esp-isto". (Fakte ĉi tiu gazeto nun aperas en Ruse, havas novan redaktoron, kaj la enpresita alvoko de l' nova C. K. servema al la registaro montras, ke konscie pensantaj laboristoj ne estas tolerataj kiel membroj de l' asocio.)

* * *

En multaj lernejoj en Nederlando oni jam instruas esp-on al infanoj, kompreneble nur post ordinaraj instruhoroj. La lernolibroj, destinitaj por 6-a kaj 7-a lernjaroj, disvendiĝas jam bone. Dum pasinta jaro okazis 7 ekzamenoj kun 550 kandidatoj, el kiuj multaj estis geinstruistoj.

RECENZEJO

Duope ricevitajn verkojn ni recenzas, unuope ricevitajn ni nur mencias.

Labespo, n-o 1. Eld.-Red. Gifu-ŝi (Japanio), Kamuro-ĉo, Jonĉome 3681, Gifu Esperanto Kenkjukaj. Nov. 18 pĝ. hektografitaj.

Ni neniam vidis tian kuriozajon, ke izola persono, kiu deziras agiti kaj varbi por SAT, tiucele eldonas propran gazeton! Se ni ne jam havus aliajn ekzemplojn pri la gazeteldonema manio de l' jap. esp-istoj, ni estus treege mirigitaj, eble eĉ riproĉus la K-don malgraŭ lia bona intenco, kiun ni ne pridubas. Sed li elspezas monon kaj energion sian, laŭ nia opinio, malĝuste. Ĉu li dubas, ke la red. de "S-ulo" estas preta enmeti liajn manuskriptojn pri diskutindaj SAT-temoj en la gazeto? Li ja mem konstatas, ke ni vaste malfermas al SAT-anoj en Japanio niajn paĝojn, per cito de 5 artik. pri Jap. aperintaj dum lastaj monatoj en "S-ulo". Do...

Sed ni kontentas almenaŭ ekscii, ke en Japanio ekzistas fervoraj, viglaj pioniroj por nia movado, kaj tial bonan sukceson al la laboremulo! N. B.

La Kapitanfilino, de A. S. Puŝkin (1799 ĝis 1837). Trad. M. Ŝidlovskaja. Eld. Rud. Mosse, Esp. Fako, Berlin. Biblioteko Tutmonda n-oj 15—17, Prezo 1,50 mk. g.

Mi estis leginta franclingve tiun verkon, kiam mi ricevis esp-an eldonon. Mi kredis, ke sufiĉus nur fluge legi ĝin esp-e. Sed, kia surprizo, la esp-a traduko ŝajnis tute nova al mi: rusaj nomoj facile legeblaj, popolaj "onidiroj" aŭ rekantaĵoj pli flekseble tradukitaj, — ĉio estis ege pli rusa, pli Puŝkina, en tiu libro, ol en traduko francen!

Ni tion bone rimarku: esp-o, ne-idiotisma, fleksebla, estas ideala centra lingvo ankaŭ por tradukoj, ĉar ĝi **ne ŝanĝas la atmosferon de verko.** Oni povas sekvi, en esp-o, la internan ritmon mem de tradukota teksto. Tial traduko el ruslingvo en esp-on estas rusesona, — el germanlingvo, germansona. Granda, nesufiĉe montrata riĉeco de nia tuthomara lingvo.

Puŝkin forigis el sia romano iun plian epizodon kaj gardis ĝin en paperaroj. La tradukinto aldonas ĝin "suplemente" kaj finas la libron tiel per tiuj vortoj: "Tiuj, kiuj en nia lando volas aranĝi maleblajn revoluciojn, estas aŭ tro junaj kaj ne konas nian popolon, aŭ estas homoj kruelaj, por kiuj propra kolo estas kopeko, kaj aliula kapo — groŝo."

"Traduttore, traditore" (tradukanto, perfidanto), oni diras itallingve. Tie, intenca perfido estas tia suplement-aldono. Ĉar se Puŝkin iufoje tion skribis, li poste ĝin forstrekis. **Do, li tion ne plu pensis.** Verŝajne, ĉar li ĉiam pli kaj pli ekkonis la mizeron de l' rusa popolo, revolucioj ŝajnis al li ĉiam pli kaj pli neeviteblaj.

...Sed ni ne miksu tiun gracian, kortegan, dekokjarcentan talenton kun niaj dudekjarcentaj okazoj. Jief.

N. Modenov, Non multum, sed multum (Granda en Malgranda) Esperanto kaj P. T. T. R. Eldono de Centra Oficejo de Legilo USSR. Biblioteko de Ligilisto. Form. 13×19 cm. 80 pĝ.. Prezo 5 ffk. aŭ 0,20$ ĉe P. Filliâtre, 54, rue Custine, Paris 18.

Tiu ĉi broŝuro atestas pri la granda sukcesplena laboro farita de PTT-esp-istoj en Sovetio por interligiĝi kun alilandaj PTT-anoj per esp-o kaj propagandi esp-on en PTT-rondoj. Kelkaj ilustraĵoj lerte enmetitaj estas taŭgaj dokumentoj por konfirmi la tekston. Tiel do la broŝuro povas esti tre utila por la faklaborantoj.

Aliflanke ni ne povas prisilenti, ke en la verketo rilate al lingvo kaj stilo ekzistas mankoj, el kiuj mi notas ĉi tie nur jenajn: (pĝ. 8) tio ĉi estas necese, (pĝ. 25) ne povas mi sin deteni, (pĝ. 28) festenoj (anst. festoj), (pĝ. 17) rilate **de,** ĝia anst. sia. La citaĵoj el leteroj de personoj skribintaj al Ligilo estas ŝajne reproduktitaj sen ŝanĝo de la lingvo. Sed ankaŭ en la ĉefteksto la frazoj ne ĉiam estas klaraj. Ni trovis, por doni ekzemplon, sur pĝ. 29 jenan frazon: "Do, la praktiko de l' nuna tago plene asertas, ke Esperanto povas esti sukcese uzita por internaciaj rilatoj, ĝi estas facile lernebla kaj povas esti grava konkuranto por aliaj lingvoj, pretendataj je la rolo de internaciaj." (?!) Aldoniĝas ia kvanto da preseraroj. N. B.

Budapest, la reĝino de la Danubo. Bele ilustrita, plaĉe prezentita gvidlibreto, eldonita de la Fremduloficejo de Budapest, adr.: Budapest V., Deak Ferenc-utca 2. Ĝi estos utila al la esp.-istoj, kiuj kongresos 1929 en Budapest, same kiel simila prospekto ilustrita aperigita sub la titolo "Vizitu Budapeston!".

MEMORNOTO

Represis el S-ulo":

Arbeiter-Ztg., Frankfurt, Babuŝkinart. (208), Al ĉiuj lab. koresp. (Leningr. Pravda); Le Matérialiste, Laeken, nov., Kulto al kadavroj (213); La Dépêche, Troyes, 28. 11. (Izgur, 215), Le Reveil Ouvrière, 29. 9. Kapitalistaj S-uloj (204), De Tribune, Amsterd., 7. 11., Radio Leningrado (213).

Priesper. artik. k notojn enhavis:

Daily Herald, London, 30. 11.; Las Noticias, Barcel., 25. 11.; The Labour Woman, dec.; D. Deutsche Eisenb., Berlin, 25. 11.; Signalen, Stokh., 29. 11.; La Dépêche, Grenoble, 28. 11.; Rotterd. Volksdagblad, 5. 11.; De Tribune, Amsterd., 9. 11. (mencias SAT k organojn); De Arbeid, 10. 11.; De Strijd, 17. 11.

Pri SAT enpresis:

L'Opinio, Barcelono, 24. 11. (artik. pri "S-ulo", "La N. E.", "La Lern." k Vortaro); Sind & Samfund (La Forta Voko), Kopenhago, jun./jul.

Peresper. materialon enhavis:

Travail, Lyon, 1. 12.; De Tribune, Amsterd., 1. 11. (let. Leningr.), 8. 11. (Ĉe nordpolusa limo), 14. 11. (let. el Sovetio), 17. 11. (alvoko de Glasgovo), 27. 11. (Esp. Servo, SAT-Kongr. Leipzig); Rotterdamsch Volksdagblad, 5. 11., 16. 11.

NIA POŜTO

G. J. Kroes. — Ni ĉiam preferas originalojn — k uzas tradukojn nur en okazo de bezono, aŭ se ili estas tre interesaj.

10 262. — Via nova materialo uzota. La Mune-artik. ni ne uzis, ĉar estis trad. ne devenanta el Usono mem.

5458. — Ni ne povas enmeti recenzon pri libro, kiun oni ne sendis al la Redakcio.

5432. — Okaze ni uzos la aluditan de vi manuskripton.

1130. — Via artik. estis tro longa, por ĝin uzi plene; sed ni ĉerpis el ĝi, kiel vi trovas en tiu ĉi n-o.

7604. — Via traduko estas uzota.

La "Fundamento de Esperanto"[1] devas troviĝi en la manoj de ĉiu esperantisto kiel konstanta kontrolilo, kiu gardos lin de deflankiĝo de la vojo de unueco.

L. L. Zamenhof.

[1] Mendebla ĉe nia Administrejo.

ENHAVO:

Preseio: Peuvag, Druckerei-Filiale Leipzig (Germanio)